



ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи
Національного університету
«Львівська політехніка»

Іван ДЕМИДОВ

06 2025 р.

Висновок

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації
«Ціннісно-правові константи перехідного правосуддя» здобувачки наукового
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 *Право* (галузь знань 08 *Право*)
Клим Оксани фахового семінару зі спеціальності 081 *Право* Навчально-наукового
інституту права, психології та інноваційної освіти**

1. Актуальність теми дисертації. На сучасному етапі розвитку України особливої актуальності набуває потреба наукового обґрунтування та глибокого осмислення здійснення правосуддя перехідного періоду, визначення його ціннісно-правових констант. Починаючи з 2014 р., Україна зазнає збройної агресії з боку росії. Відтоді правозахисні організації зафіксували численні факти серйозних порушень прав людини. Йдеться про незаконні депортації, проведення фільтраційних заходів, протиправне позбавлення волі та взяття цивільних у заручники. Загальновідомо й те, що ситуація значно погіршилась з початком повномасштабного вторгнення у 2022 р. рф в Україну. У тих умовах надважливим завданням є захист прав громадян. Це, зокрема, залежить від ефективного впровадження механізмів перехідного правосуддя, яке має сприяти встановленню правди про події минулого, забезпеченню відкритих і неупереджених процедур їх розгляду, а також з'ясуванню ролі та відповідальності різних учасників конфлікту – політичних діячів, військовослужбовців, державних посадовців, колаборантів та цивільного населення. І найголовніше – в основі такого правосуддя має бути відновлення довіри до органів влади та побудова нових, прозорих взаємин між державою і громадянами – з урахуванням отриманих висновків і впроваджених заходів справедливості.

Маємо розуміти і те, що засоби реалізації перехідного правосуддя не мають універсального характеру. Те, що може вважатися допустимим в одній культурі, може бути неактуальним або навіть відхиленням в іншій. Нав'язування єдиного підходу до правосуддя перехідного періоду іноді викликає суспільний опір, що, своєю чергою, нівелює саму мету правосуддя. Таке розуміння є життєво важливим для ефективної реалізації перехідного

правосуддя, оскільки воно гарантує, що застосовані його механізми перегукуються з цінностями та переконаннями постраждалого населення.

З огляду на зазначене, нині перед українською юридичною наукою постає важливе завдання комплексного вивчення проблем перехідного правосуддя, визначення його ціннісно-правових констант, а також пошуку шляхів подолання загроз у цій сфері з урахуванням нових викликів та можливостей підвищення ефективності, орієнтуючись на міжнародні стандарти.

Науково-теоретичною основою дисертації слугують праці знаних українських вчених-правознавців, серед яких: О. Андрушко, М. Баймуратов, О. Бандура, В. Берч, С. Білостоцький, А. Блага, М. Бліхар, В. Бринцев, О. Бурлак, М. Гнатовський, Н. Гнатюк, А. Бущенко, І. Жаровська, М. Заінчковський, Р. Калюжний, М. Кельман, М. Козюбра, В. Комзюк, В. Ковальчук, М. Котенко, О. Котуха, Р. Куйбіда, І. Личенко, К. Мануїлова, Л. Матвеева, Б. Мельниченко, В. Миронова, Ю. Мирошниченко, В. Навроцький, В. Невмержицька, В. Нор, Е. Оржинська, Ю. Піх, В. Пилипенко, П. Рабінович, В. Репецький, А. Романова, Є. Ткаченко, В. Філатов, С. Фурса, М. Хавронюк, М. Червякова, В. Чернописька, Р. Шевчук та інші.

Дослідження перехідного правосуддя є міждисциплінарною сферою, що залучає фахівців з різних предметних галузей. Тому теоретичну базу дослідження становлять праці й інших відомих науковців, з-поміж яких: В. Антонюк, А. Багінський, О. Бандура, М. Барановська, Т. Берідзе, Н. Бурау, С. Важинський, В. Гапоненко, О. Данілін, Л. Жук, С. Зелінський, С. Іванов, С. Каламбет, Д. Кальмус, О. Лукашов, В. Пазенок, Ю. Півняк, Д. Півторак, Є. Подольська, І. Рассоха, П. Рудик, Л. Рябовол, О. Сінчук, Ю. Тарелкін, В. Цикін, Ф. Чмиленко, Т. Щербак та інші.

Історіографічний масив наукової літератури, яка стосується теорії перехідного правосуддя, охоплює праці відомих іноземних учених, зокрема: Р. Аль-Джазайрі, О'Доннелла, Р. Зігеля, Н. Крітца, Н. Мандели, Н. Рохт-Арріази, Дж. Паскуалуччі, Р. Тейтела, С. Хантінгтона, Ф. Шміттєра та інших.

Попри те, що чимало питань правосуддя перехідного періоду були предметом низки наукових досліджень, у вітчизняній науці відсутнє комплексне дослідження ціннісно-правових констант перехідного правосуддя. Науковий доробок вчених здебільшого присвячений лише узагальненим питанням перехідного правосуддя. Це ще раз підтверджує актуальність теми дослідження.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до положень Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» від 11 липня 2001 р.

№ 2623-III, а також із урахуванням стратегічних документів державної політики, зокрема: «Стратегії людського розвитку», затвердженій Указом Президента України від 14 травня 2021 року; стратегічних цілей, що містяться у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 р. № 1155-р «Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року»; Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021 та відповідає науковому напрямку кафедри теорії права та конституціоналізму «Імплементация європейських стандартів функціонування публічної влади в Україні» (№ державної реєстрації 0124U000285, термін виконання: 2024-2028 рр.).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів. Дисертація є відображенням особистих досягнень й результатів самостійного філософсько-правового дослідження ціннісних констант перехідного правосуддя. Репрезентовані положення й висновки отримані внаслідок особистої наукової роботи та як результат дослідження емпіричних даних, наукової літератури, наукових підходів, сформованих у вітчизняній та іноземній літературі. Водночас використання ідей, думок, результатів наукового пошуку вітчизняних та іноземних авторів супроводжується посиланнями на використані джерела.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запроваджених автором рішень, висновків, рекомендацій. Достовірність та наукова обґрунтованість отриманих у дисертаційному дослідженні результатів зумовлюється сукупністю взаємодоповнювальних чинників, серед яких ключове значення мають високий рівень репрезентативності використаного емпіричного матеріалу, всебічне застосування положень загальнотеоретичної юриспруденції, філософії права та суміжних галузей знань (політології, етики, соціології тощо), методологічна зваженість і комплексне використання ефективних методів наукового пізнання, що відповідають предмету і завданням дослідження, а також аргументована наукова полеміка з іншими поглядами, логічна послідовність викладення матеріалу і переконлива система доказів, запропонована авторкою, — усе це в сукупності забезпечує високий рівень наукової вірогідності та достеменності зроблених висновків.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексним науковим дослідженням у сучасній правовій науці, що присвячене реформуванню системи правосуддя через імплементацію його онтологічних ціннісно-правових констант у судочинство перехідного періоду.

Найважливішими результатами дослідження, що становлять його новизну і визначають практичну значущість, є такі положення і висновки:

уперше:

- обґрунтовано авторське бачення перехідного правосуддя як багатокomпонентної системи цінностей, заходів та засобів – ціннісно-правових констант правосуддя трансформаційного періоду, що реалізуються в межах переходу держави від війни до миру або від авторитарного режиму до демократичного ладу з метою відновлення справедливості та реалізації права на справедливий суд для учасників процесу, передусім для жертв збройних конфліктів і недемократичного правління, а також формування передумов для суспільного примирення й запобігання повторних конфліктів;

- сформульовано авторську дефініцію категорії «ціннісно-правові константи перехідного правосуддя» – це комплекс цінностей та інструментів, які відображають правові інтереси усіх учасників процесу, насамперед жертв збройного конфлікту або зміни політичного режиму, і сприяють досягненню мети та завдань перехідного правосуддя;

- визначено основні цінності перехідного правосуддя – різні факти, матеріальні чи нематеріальні явища (ідеї, ідеали, матеріальні об'єкти, людські вчинки тощо), які слугують основою для нормотворчості та правореалізації, і визначають його мету та завдання, серед яких – свобода, демократія, справедливість, рівність, безпека тощо;

- обґрунтовано, що базовими інструментами перехідного правосуддя є: 1) констатація істини; 2) відповідальність; 3) відшкодування шкоди (репарації); 4) інституційні реформи;

- виокремлено відмінні риси ціннісно-правових констант перехідного правосуддя, а саме: 1) вони слугують ідейною основою та теоретичним обґрунтуванням перехідного правосуддя; 2) відображають правові інтереси усіх учасників процесу, перманентно жертв збройного конфлікту чи зміни політичного режиму; 3) сприяють досягненню мети та завдань перехідного правосуддя; 4) мають трансформаційний характер, тобто наділені потенціалом забезпечення перетворення;

удосконалено:

- вихідні методологічні засади дослідження ціннісно-правових констант перехідного правосуддя;

- визначення констатації істини як ключової константи перехідного правосуддя, що передбачає утвердження правди шляхом забезпечення надання інформації про причини і наслідки конфлікту, об'єктивної та неупередженої документальної реконструкції подій, формування і надання доступу до національного архіву, розслідування щодо осіб, які зникли та пропали безвісти, відновлення історичної правди тощо.

– розуміння відповідальності в контексті перехідного правосуддя як визнання та не приховування суспільно небезпечних, винних діянь, що посягають на міжнародні цінності та загрожують міжнародному миру і безпеці, ефективне розслідування, неупереджене та справедливе правосуддя;

– науковий аналіз відшкодування (репарацій) як однієї із констант перехідного правосуддя;

– положення про інституційні реформи як константу перехідного правосуддя;

– обґрунтування напрямів інституційних реформ у сфері перехідного правосуддя, з-поміж яких: удосконалення національного законодавства України, що стосується прав і свобод людини, з урахуванням міжнародних стандартів; структурні реформи органів влади з метою оптимізації та підвищення продуктивності їх роботи, а також заходи щодо відновлення довіри громадськості до цих інституцій; налагодження ефективної взаємодії між органами влади та громадськістю.

– змістовне наповнення положення про те, що міжнародні стандарти перехідного правосуддя у ціннісно-правовому вимірі переважно реалізуються в основних цінностях перехідного правосуддя, а також принципах, рекомендаціях, правилах, що закріплені в міжнародних актах і документах, необхідних для ефективності правосуддя перехідного періоду;

набули подальшого розвитку:

– загальна характеристика стану дослідження проблем перехідного правосуддя;

– положення, що стосуються моніторингу ціннісно-правових констант механізму перехідного правосуддя в Україні та визначення способів усунення існуючих небезпек.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації.

Статті у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України:

1. Клим О. Ю., 2022. Реформування судочинства в Україні: євроінтеграційні підходи. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*, 3 (35), с. 51–65.
2. Клим О. Ю., Чернописька В. З., 2023. Проблема дефініції «перехідного правосуддя» у сучасному філософсько-правовому дискурсі. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*, 1 (37), с. 92–99. *(Особистий внесок: оброблення та опис результатів дослідження підходів до дефініції «перехідне правосуддя», формулювання висновків).*

3. Клим О. Ю., 2024. Дилеми перехідного правосуддя: правда, справедливість чи примирення. *Наше право*, 1, с. 295–301.
4. Клим О. Ю., 2024б. Пропаганда як перешкода для встановлення істини в перехідному правосудді. *Європейські перспективи*, 3, с. 12–19.

Публікації, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Клим О. Ю., 2022. Обмеження права власності в умовах воєнного стану: виклики для адвокатів. *Адвокатура в умовах сучасних змін: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 21 жовтня 2022 р.), с. 101–104.
6. Клим О. Ю., 2022. Філософсько-правові аспекти дефініції «перехідного правосуддя». *Парламентаризм в Україні та країнах Європи: історико-правова ретроспектива і сучасність: матеріали 14-тої Всеукраїнської наукової конференції* (м. Львів, 2 грудня 2022 р.), с. 147–152.
7. Клим О. Ю., 2023. Особливості розуміння моделі перехідного правосуддя крізь призму українських реалій. *Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави: збірник тез XII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 20 травня 2023 р.), с. 35–37.
8. Клим О. Ю., 2024. Відповідальність за воєнні злочини в Україні після ратифікації Римського Статуту Міжнародного кримінального суду. *Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Львів, 6 грудня 2024 р.), с. 422–428.
9. Клим О. Ю., 2025. Порядок впровадження ціннісно-правових констант перехідного правосуддя в Україні. *Незалежність України: права людини та національна безпека: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 4 квітня 2025 р.), с. 114–117.

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо. Основні положення дисертаційної роботи оприлюднено у виступах і доповідях на науково-практичних конференціях, форумах та інших заходах, зокрема: «Актуальні проблеми забезпечення захисту прав та свобод людини в умовах інтеграції України в європейський простір» (Львів, 21 жовтня 2022 р.); «Парламентаризм в Україні та країнах Європи: історико-правова ретроспектива і сучасність» (Львів, 02 грудня 2022 р.); «Захист прав і свобод людини та громадянина в умовах формування правової держави» (Львів, 20 травня 2023 р.), «Теоретико-прикладні проблеми правового регулювання в Україні» (м. Львів, 06 грудня 2024 р.), «Незалежність України: права людини та національна безпека» (м. Львів, 04 квітня 2025 р.).

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати. Розроблені положення, пропозиції та висновки, що сформульовані у роботі, можуть бути враховані та використані у:

– *науково-дослідній сфері* – результати дослідження становлять концептуальну основу для подальшого осмислення та системного аналізу ціннісно-правових констант перехідного правосуддя з урахуванням українського соціокультурного контексту, викликів збройного конфлікту та перспектив демократичного відновлення держави;

– *освітній діяльності* – слугує теоретичним та ілюстративним матеріалом при розробці комплексів навчальних дисциплін, підготовці підручників, посібників, проведенні лекцій та семінарів з таких навчальних дисциплін: «Теорія та філософія права»; «Правова глобалістика»; «Міжнародний захист прав людини»; «Захист прав людини: практика Європейського суду з прав людини» тощо (довідка видана Національним університетом «Львівська політехніка» № 67-01-1009 від 08.07.2025 р.).

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі народного господарства, де вони можуть бути застосовані. Розроблені положення, пропозиції та висновки, що сформульовані у роботі, можуть бути враховані та використані у:

– *правотворчій діяльності* – результати дослідження можуть слугувати теоретичною основою для вдосконалення законодавства у сфері функціонування судової системи в умовах перехідного періоду, зокрема при формуванні спеціальних процедур правосуддя для окупованих територій, врегулюванні статусу суддів та судових інституцій на звільнених територіях, адаптації процесуальних норм до постконфліктного контексту, а також для розробки положень щодо відновлення довіри до судової влади шляхом забезпечення прозорості, підзвітності та легітимності судових рішень у перехідний період;

– *правореалізаційній діяльності* – для розробки та впровадження практичних механізмів реалізації ціннісно-правових констант правосуддя перехідного періоду в Україні — таких як справедливість, відповідальність через адаптацію судової та адміністративної практики до умов постконфліктного відновлення, застосування гнучких процедур, врахування контекстуальних особливостей територій, що зазнали окупації чи бойових дій, а також забезпечення належного тлумачення норм права у світлі принципів гуманізму, пропорційності й недискримінації (довідка видана Господарським судом Львівської області від 07.07. 2025 р.).

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення. Дисертаційна робота Клим Оксани Юріївни на тему «Ціннісно-правові константи перехідного

правосуддя» за структурою, мовою та стилем викладання відповідає нормативним документам МОН України.

У ході обговорення до неї не було висунуто жодних зауважень щодо самої суті роботи.

11.3 урахуванням зазначеного,

На фаховому науковому семінарі Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти зі спеціальності 081 *Право ухвалили:*

11.1. Дисертація Клим Оксани Юріївни, здобувачки вищої освіти ступеня доктора філософії «Ціннісно-правові константи перехідного правосуддя» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретне наукове завдання, яке полягає у розкритті аналіз ціннісно-правових констант перехідного правосуддя, формування на цій основі теоретичних положень та практичних рекомендацій, спрямованих на ефективне підвищення стандартів функціонування судової системи в Україні, що має важливе значення для галузі знань 08 *Право*.

11.2. Основні наукові положення, методичні розробки, висновки та практичні рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, логічні, послідовні, аргументовані, достовірні, достатньо обґрунтовані. Дисертація характеризується єдністю змісту.

11.3. У 9-и наукових публікаціях повністю відображені основні результати дисертації, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України, 5 тез доповідей на конференціях та інших науково-практичних заходах, які констатують апробацію результатів дисертації.

11.4. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, зі змінами).

11.5. Дисертація є результатом самостійних досліджень, не містить елементів фальсифікації, компіляції, плагіату та запозичень, що констатує відсутність порушення академічної доброчесності. Використання текстів інших авторів мають належні посилання на відповідні джерела.

11.6. З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей Клим Оксани Юріївни дисертація «Ціннісно-правові константи перехідного правосуддя» рекомендується для подання для розгляду та захисту у спеціалізованій вченій раді.

За затвердження висновку проголосували:

За – 11 (одинадцять)

Проти – немає

Утримались – немає.

Головуючий на семінарі,

Директор Навчально-наукового інституту права,
психології та інноваційної освіти,
д.ю.н., проф.

Володимир ОРТИНСЬКИЙ

Рецензенти:

Д.ю.н., проф., завідувач кафедри
теорії права та конституціоналізму

Віталій КОВАЛЬЧУК

Д.ю.н., проф, завідувач кафедри
цивільного права та процесу

Ірина ЛИЧЕНКО

Відповідальний у ІППО за атестацію PhD,
д.пед.н., проф.

Юрій КОЗЛОВСЬКИЙ

27 червня 2025 р.